

KRŠĆANSKA ZAJEDNICA I DIJAKONIJA

Prije nego uđemo u samo izlaganje ove teme htio bih skrenuti pažnju na neka nužna ograničenja što ih nameće izabrani put koji želimo slijediti u obradi teme. Željeli bismo u razlaganju poći odozdo, od konkretne stvarnosti, iako ćemo najprije dati nekoliko općenitih naznaka samog poimanja dijakonije u pastoralu. Svratimo pozornost na stvarnost u kojoj Crkva živi da bismo na praktičniji način mogli otkrivati što je sve dijakonija i kako bi se ona mogla razvijati u našim konkretnim okolnostima. Promišljanje naše domaće stvarnosti iz evanđeoske perspektive Crkve „sluškinje roda ljudskoga” iziskuje prije svega ostaloga poznavanje te domaće stvarnosti. Mi se međutim još nismo navikli na istraživanja, obično još uvijek zanemarujemo pastoralnu sociologiju, pa se zato ne možemo ni poslužiti valjanim podacima, jer ti podaci jednostavno ne postoje. Nema adekvatnih istraživanja. Moramo se zato ograničiti na jednostavno promatranje vlastitim kritičkim okom i vlastitim traganjem za potpunijim uvidom.

Osim pomanjkanja potrebnih stručnih istraživanja, nemala je smetnja i uobičajeno crno-bijelo promatranje i idealiziranje crkvene stvarnosti i konkretnih pastoralnih oblika što ih najčešće preko literature uvozimo iz iskustava drugih crkava iz Evrope, iz bogatog dijela svijeta. To često sprečava originalne prodore u našoj vlastitoj situaciji. Obično ignoriramo domaće pokušaje.

Isto tako na društvenu stvarnost obično gledamo apriori negativno, što nas sprečava da iskoristimo konkretne mogućnosti koje stoje pred nama kao izazov da, na nama specifičan način, tragamo za novim oblicima.

Zbog ovakvog pristupa temi neki će od vas osjetiti nedostatke teorijsko-teoloških obrazloženja, a drugi praktičnih analiza, dovoljno argumentiranih teza za razvitak konkretne pastoralne prakse. Svjesno preuzimam taj rizik, nadajući se da će se i uz ove nedostatke otvoriti široka mogućnost rasprave. Cilj će biti postignut bude li bar netko potaknut na vlastito promišljanje situacije u svojoj župnoj zajednici.

DIJAKONALNI SADRŽAJ PASTORALA

Kršćansku upotrebu riječi dijakonija u svezi s riječju *d i a k o n o s* (đakon) u Novom zavjetu nalazimo kao oznaku položaja Krista među učenicima, a u značenju

„služenja kod stolova” (usp. Lk 22,27). Tim izrazom izražava se zapravo temeljno stanje odnosa u zajednici izgrađivanih prema kristološkim činjenicama. Krist je došao „ne da bude služen, nego da služi i život svoj daje kao otkupninu za mnoge” (Mk 10,45). „Tko među vama hoće biti najveći, neka vam bude poslužitelj/diakonos” (Mk 10,43). Tko želi slijediti Krista, mora biti spreman služiti. Sav se smisao nasljedovanja Krista i samog služenja Kristu sastoji u služenju braći (usp. Mt 25,40). Krist je sluga (diakonos) i apostoli su sluge. Pravi je zato kršćanin poslužitelj svoje braće (diakonos).

Prvobitna kršćanska zajednica doista se oblikuje u toj uzajamnoj služiteljskoj svijesti (usp. Dj 2,42–47; 4,32–35). U tom kontekstu posluživanja u zajednici Dvanaestorica uzimaju sedmoricu muževa određenih, rekli bismo današnjim jezikom, za socijalnu skrb (udovice, siromasi) i upravljanje zajedničkim dobrima u korist cijele zajednice. Apostoli su prije svega poslužitelji Riječi, a sedmorica poslužitelji u materijalnim i sličnim potrebama braće. Prve se službe u zajednici počinju oblikovati iz potrebe i ideje „služenja kod stolova”. Zajednica raste od sastajanja s Gospodinom uskrsnulim; ona je zajednica ljubavi, na sastanku se poslužuje kruh Riječi, kruh Ljubavi (euharistija – ustrajni u lomljenju Kruha), zato su svi koji obnašaju neku službu poslužitelji. Pavao sam sebe naziva poslužiteljem (diakonos) (usp. Kol 1,25).

Možemo zato reći da je dijakonalni sadržaj svega života i djelovanja prvobitne kršćanske zajednice, cjelokupnog načina kako prvobitna kršćanska zajednica funkcionira osobito naglašen. Služenje je način života unutar zajednice, ali je i zadatak prema van, prema svijetu. Zajednice se tako organiziraju da, osim što vode brigu o potrebama sve braće, svakog pojedinog svog člana, gaje i gostoprimstvo i pomoć siromašnijim zajednicama, što je osobito vidljivo u pavlovskim poslanicama. Pavlove su zajednice organski organizirane (slika tijela – usp. 1 Kor 12,12–30), tako da je posebno jako naglašena otajstvena povezanost članova u Kristu, uzajamnost i međusobno služenje. Službe koje su prema Pavlu karizme na korist cijeloga Tijela dane su „po mjeri dara Kristova”. „On daje jedne za apostole, druge za proroke, jedne opet za evanđeliste, a druge za pastire i učitelje, da opremi svete za *djelo služenja*, za izgrađivanje Tijela Kristova...” (Ef 4.7.11–12).

Već je iz ovoga vidljivo da su kršćani u tim prvim vremenima i službu biskupa shvaćali kao služenje po primjeru Kristovu. Biskup je bio središte dijakonije (služenja). Iz tog središta i oko njega razvijale su se i organski strukturirane, prema potrebi služenja, ostale službe: prezbiteri, đakoni, đakonise, subđakoni i drugi niži službenici. Cijela je djelatnost Crkve bila u znaku služenja.¹ Tek kasnije se počelo promatrati i tumačiti neke crkvene službe u smislu i u slici vlasti, te nekog posebnog dostojanstva, kao da služba daje dostojanstvo, povrh onoga što ga imamo kao „sinovi u Kristu”.²

Služenje kao obilježje odnosa u crkvenoj zajednici tijesno se povezuje s ljubavlju

---

¹ Opširnije vidi: *Diaconia in Christo*, herausg. von Karl Rahner und Herbert Vorgrimler – Herder KG, Freiburg, 1962, str. 23s.

² Šteta što se na ovoj Školi u sklopu ove teme ne obrađuje i tema o službi đakona u suvremenoj kršćanskoj zajednici što bi za današnju situaciju bilo od posebnog interesa. Isto tako problem i perspektiva službe đakonise.

kao znakom raspoznavanja „po kojem će svijet znati da ste moji učenici” (usp. Iv 13,35). Zato dijakonija i svjedočanstvo bratske ljubavi (martyria), što ga kršćanska zajednica mora dati svijetu idu nekako zajedno. Služenje se ne može zaustaviti samo unutar zajednice već se mora produžiti na sve ljude, kako smo to vidjeli iz navoda Mt 25,40. Zato se i naviještenje mora shvatiti kao služenje. U tom smislu cijelu Crkvu moramo vidjeti kao službenicu ljudi, svega čovječanstva.

Polazeći, dakle, od novozavjetnog poimanja dijakonije, valja naglasiti da ona predstavlja ključni pojam (uz zajednicu – zajedništvo) pokoncilske pastoralne ekleziologije. Istina, tek na nekoliko mjesta u koncilskim dokumentima nalazimo spomenutu samu riječ „diaconia”.³ No, ako se i ne upotrebljava baš ta riječ, drugim se izrazima na mnogo mjesta iznosi sam njezin sadržaj. Često se upotrebljava izraz „servitium”.

U suvremenim teološko-pastoralnim razmišljanjima pojam dijaconija postaje neizbježan za sva cjelovita opisivanja crkvene zajednice i njezina djelovanja. Crkvena zajednica ima tri bitne funkcije: 1. Službu riječi (evangelizacija, katehizacija itd.); 2. Služba Božja (kult, liturgija – služba sakramenata); 3. Služba braći (služba zajednici i društvu). Pojam „dijakonije” možemo uzeti u tri značenja:

a) *šire* – tako da sve funkcije crkvene zajednice shvatimo kao služenje, da se dakle označi način vršenja crkvene službe;

b) *uže* – kao treću funkciju zajednice – *služenje braći*. U tom je smislu moguće cjelokupni pastoral usmjeren na čovjeka, njegovu promociju i rast ljudskih osoba shvatiti kao dijakoniju. Pastoral je spasenjsko služenje braći.

c) *još uže* – kao *caritas*, čime obično kao tehničkim izrazom označujemo socijalnu asistenciju, djelotvornu i organiziranu pomoć u svim vrstama ljudske ugroženosti, kao što je pomoć siromasima, bolesnima, hendikepiranima itd.⁴

U praksi obično upotrebljavamo izraz služenje (dijakonija) u ovom drugom i trećem značenju zajedno. Kršćanska zajednica tako je u svom djelovanju bitno usmjerena na služenje braći da ta njezina treća funkcija postaje *znak* njezine autentičnosti u svijetu. Spasenjska/osloboditeljska vrijednost Evanđelja provjerava se upravo po djelotvornosti služenja. Zato dosta često kao sinonim za služenje braći uzimamo riječ svjedočenje, iako ono ima šire značenje. Svjedoči se naime cjelokupnim životom po Evanđelju cjelovitim nasljedovanjem Krista Gospodina.

Dijakonija kao treća funkcija zajednice u praksi se mora iskazivati kao neprestana služba ljubavi prema unutra i prema vani. Vjera, ako želi biti kršćanska (kristovska), mora se ostvariti kao djelotvorna ljubav. Ne može se ugoditi Bogu bez ljubavi prema braći. Mi smo iz smrti prešli u život zato jer ljubimo braću (usp. 1 Iv 3,14). Služenje kao služba kršćanske ljubavi na mnogostruk način mora ispunjati sav sadržaj našega djelovanja. Pastoral je zato, kako rekosmo, bitno služiteljski. Ali dijakonija kao posebna akcija može imati i različite vidove.⁵

---

³ LG 42 u vezi s biskupima, LG 29 u vezi s đakonima, AG 16 u vezi sa službama u misi-jama, gdje se spominju ljudi koji vrše službu „vere diaconali” a da nisu đakoni, npr. katehisti.

⁴ Usp. K. RAHNER, TULLO GOFFI (ur.) *Dizionario di pastorale*, Quer. 1979, str. 206s

⁵ Teološko-pastoralni prikaz karitativne djelatnosti vidi u zborniku *La carità*, EDB – Bologna, 1988.

„Dijakonija će se ostvarivati u mnogostrukom obliku. Najprije od pojedinog čovjeka prema pojedinom čovjeku. Tome treba pristupiti i organizirana forma dijakonije. Sigurno da 'caritas' vrijedi najprije za vlastitu braću u vjeri (usp. Gal 6,10). Zajednica će morati svoju valjanost pokazati u međusobnu potpomaganju pojedinačnih zajednica, kako nam je to već poznato iz prvotne Crkve. Pavao se, naime, prije svega brinuo za to da se pojedine zajednice međusobno potpomažu, a s druge strane da priteknu u pomoć i zajednici u Jeruzalemu. No, služenje kršćanske zajednice ne smije se zatvoriti u geto. Članovi zajednice moraju se osjećati solidarni sa svim ljudima, prije svega s onima koji su siromašni i potlačeni, odbačeni i isključeni, kojima se Isus u prvom redu smatrao poslanim.”⁶

Kršćani su dužni na angažiran način živjeti svoju vjeru u društvu, svijetu. To znači da moraju biti svjesni da i svoje vlastito spasenje ostvaruju ili ne ostvaruju prema tome vrše li ili ne vrše službu kršćanske ljubavi. „Kršćani moraju više nego do sada osjetiti da ne smiju ostaviti tzv. zao svijet svjetovnim ljudima, nego da se moraju angažirati u tom svijetu, da im je taj svijet dan da mu služe, da ga spase.”⁷ Humanizacija svih odnosa u svijetu spram čovjeka, i odnosa među ljudima, njihovim grupama, narodima, rasama, kulturama, praktična je strana kršćanskog navještaja ljubavi.⁸

KRŠĆANSKA ZAJEDNICA U DRUŠTVU

Nakon što smo vidjeli što sve znači dijakonija i kako bitno pogađa život kršćana i sav sadržaj pastoralne djelatnosti kršćanske zajednice, valja nam razmotriti sam položaj i funkciju crkvene zajednice u društvu. To je potrebno radi same biti služenja. Bez angažmana nema služenja, angažman pak može biti samo nešto posve konkretno u neposrednim odnosima s ljudima, sa svijetom.

Prvo pitanje što ga u analiziranju položaja crkvene zajednice moramo postaviti više je općenito: što je konkretno ta zajednica u ljudskom društvu? Kršćanska vjera, kao uostalom više-manje sve vjere, u sebi sadrži univerzalnu tendenciju da svojim vrijednostima prožme cijelu ljudsku zajednicu. Zato je u povijesti bilo razdoblja u kojima se vjerska zajednica jednostavno poistovjećivala s ljudskom zajednicom. Tako smo imali „vjerska” društvena uređenja – kršćansko društvo, islamsko, itd. Ta „vjerska” društvena uređenja ipak nisu nikad mogla biti doista posve isto ono što bi morala biti u pravom smislu kršćanska zajednica. Uvijek je postojao određen stupanj nekongruencije. Zbog toga opći položaj crkvene zajednice unutar ljudske zajednice moramo vidjeti u interakcijskom vidu. Crkvena zajednica je u ljudskoj zajednici, društvu, ali nije isto što i društvo, društvena zajednica; ne samo po onim svojim teološkim elementima, ukoliko je „zajednica vjere nade i ljubavi” (usp. LG 8), nego i kao zajednica ljudskih osoba, jer ima i svoje vlastite religiozne ciljeve. Ona je zbog toga uvijek u nekom suodnosu s društvenom zajednicom. Taj suodnos zato i svjesno mora razvijati. Ako kršćansku zajednicu promatramo kroz njezin služiteljski karakter, možemo reći da je njezin zadatak prvenstveno da traži put kako

---

⁶ N. GREINACHER, *Crkvene strukture pred sutrašnjicom*, KS, Zagreb, 1970, str. 52s.

⁷ Ondje.

⁸ B. Z. ŠAGI, *Rast Crkve iz službe braći*, KANA, br. 9/1988, str. 3.

da uspostavi djelotvorne odnose s konkretnim društvom, društvenom zajednicom, kako da svojim vrijednostima pomogne ljudsku zajednicu, jer se u „ljudskom”, u svojim humanim ciljevima podudara sa svrhom ljudske zajednice.

Pastoralna konstitucija II vat. koncila „Gaudium et spes” u tom smislu izlaže služiteljski karakter kršćanske zajednice prema svemu čovječanstvu. Odmah u uvodu kaže: „Kršćansku zajednicu naime sačinjavaju ljudi, koje u Kristu sjedinjene vodi Duh Sveti na njihovu hodu prema Očevu kraljevstvu. Oni su primili poruku spasenja da je iznesu pred svakoga. Zato zajednica doživljava sebe doista usko povezanom s ljudskim rodом i s njegovom poviješću” (GS 1).

Crkva sebe i svoj položaj u svijetu, u ljudskoj zajednici, shvaća kao službu čovjeku. „Crkvu pri tome ne vodi nikakva zemaljska ambicija, ona želi samo jedno: nastavljati pod vodstvom Duha Tješitelja djelo samoga Krista koji je došao na svijet da posvjedoči istinu (usp. Iv 18,37), da spasi, a ne da sudi; da služi, a ne da mu drugi služe” (GS 3). Njezin je opći položaj dakle služiteljski.

Drugo je pitanje u kontekstu položaja kršćanske zajednice kao vidljivog udruženja ljudskih osoba: što ona unosi u ljudsku zajednicu – u društvo, ili drugim riječima, koja joj je društvena funkcija? Odgovor što ćemo ga dati nije doduše kompletan, ali je dovoljan da izrazi ono najbitnije. Kršćanska zajednica svojim postojanjem u ljudskoj zajednici svjedoči vrednotu bratstva (usp. Mt 23,8–9), temeljne *jednakosti* svih ljudi (usp. LG 32), *zajedništvo* u međusobnom prihvaćanju različitosti i solidarnost u *bratskoj ljubavi* (usp. Iv 13,34–35). Ljubav je ciljna vrednota Crkve (usp. 1 Kor 13,8–13), na ostvarenje koje ona poziva sve ljude – time što je sama ostvaruje.

Logična posljedica bratstva, jednakosti ljudskog dostojanstva, solidarnosti, bratske ljubavi jest angažman, koji nije samo u proklamaciji ovih vrednota nego u njihovu ostvarivanju. Zato kršćanska zajednica, čak i na nesvjestan način, tim svojim vrednotama sudjeluje u dozrijevanju čovječanstva. No to vrijedi samo onda ako te vrednote doista imaju bar neko ostvarenje u samoj Crkvi. One se moraju praksom svjedočiti. Važno je stoga da crkvena zajednica postane svjesna tih svojih zadataka.

Problem u ostvarivanju tih vrednota za crkvenu zajednicu nalazi se u neposrednoj potrebi uključivanja u sistem društvenih odnosa na autentičan, sebi svojstven način. To nipošto nije lako u velikoj promjenjivosti. Ako termin „sistem” uzmemo općenito, kao međupovezanost različitih elemenata; ako pod njim ne mislimo, kako je to uobičajeno, nego određeno društveno uređenje, onda religija, kršćanska zajednica, predstavlja jedan od elemenata sistema, a i sama je sistem unutar toga sistema. Odatle i potreba uključivanja, što se zbiva i bez izričite volje, spontano po osobama koje ne mogu ne sudjelovati u društvenim sistemima. Možemo razlikovati otvorene i zatvorene sisteme. Zatvoreni sistemi uglavnom više ne postoje. To su oni koji zadovoljavaju sve svoje potrebe unutar sebe i ne primaju utjecaje izvana. To je bilo svojstveno patrijarhalnim društvima u poljoprivrednim sredinama. Industrijalizacija i urbanizacija razbila je zatvorene sisteme. Došlo je međutim u međuvremenu, i to općenitog slabljenja svakog sistema. Društva se sve više segmentaliziraju i privatiziraju. U gradovima sve je naglašenija privatizacija, mada gradski čovjek zbog toga osjeća veliku osamljenost, pomanjkanje ljudskih kontakata. Otvoreni sistemi su zato suočeni s neprestanim množenjem društvenih inte-

resa koji traže veliku dinamiku samog sistema. Integracija se zbiva najčešće po „privatnom kompromisu”. Svatko danas želi neku „intimnost s odstojanjem”, pa se zato teško uklapa. Sve to pogađa i Crkvu, crkvenu zajednicu. Pluralizam je činjenica i potreba suvremenog društva. U industrijaliziranoj i urbaniziranoj sredini razgrađuju se i posljednji ostaci patrijarhalnih odnosa i ponašanja, npr. u obitelji, u drugim sličnim zajednicama, društvenim grupama. Otvara se opći proces „partnerstva”, neposrednosti (neposredovanosti) i demokratizacije. Demokratizacija je postala ne samo potreba društveno-političkih uređenja nego i sveukupnog života. Proces koji k njoj vodi pogađa sva područja ljudskog života i aktivnosti: kulturu, ekonomiju, obitelj, slobodno vrijeme itd.⁹ Jasno da ni kršćanska zajednica, ukoliko neminovno ulazi u splet svih elemenata sistema, ne može biti pošteđena toga procesa. Štoviše, moramo naglasiti, ona bez određenog uključivanja u taj proces ne može na djelotvoran način biti angažirana u suvremenom društvu, u svijetu. Autentična funkcija crkvene zajednice proizlazi iz pobude vjere. Odnos prema Kristu, vjera i vjerske otajstvene vrednote oploduju vjernika za djelo. Duh Sveti i njegovo „sveto djelovanje” očituje se po prisutnosti svakog pravog kršćanina u odnosu s drugim ljudima.

Jedan je zato dio služenja crkvene zajednice u društvu spontan, čovjek s čovjekom, čovjek prema čovjeku, a drugi institucionalan, što čini zajednica kao takva. Radi ovog institucionalnog djelovanja potrebno je odrediti i odnos Crkve kao institucije i njezinih institucija prema državi, odnosno društveno-političkom uređenju (sistemu). Kako je poznato iz već citirane pastoralne konstitucije II. vat. koncila, Crkvu u njezinu angažmanu i služenju u društvu ne vodi nikakva zemaljska ambicija, ona nema nikakav „svoj” društveno-politički sistem, poštuje autonomiju zemaljskih vrijednosti, pa dosljedno tome prihvaća svaki legitimni društveni poredak, koji su ljudi slobodno izabrali.

Što se tiče političke zajednice i Crkve, „veoma je važno” – kaže GS – „osobito u pluralističkom društvu... da se jasno razlikuje ono što vjernici – bilo pojedinačno bilo udruženi – rade u svoje ime kao građani vođeni svojom kršćanskom savješću od onoga što oni rade u ime Crkve skupa sa svojim duhovnim pastirima” (GS 76). Crkva se, zbog svoje službe i nadležnosti, nikako ne podudara s političkom zajednicom niti se veže uz bilo koji društveni sistem. Crkva i politička zajednica svaka je na svom području neovisna jedna o drugoj i autonomna. „Obadvije su, iako s različitih naslova, u službi osobnog i društvenog poziva istih ljudi (GS 76). Crkva uviđa sa svoje strane potrebu suradnje kao uvjeta uspješnog služenja tim *istim* ljudima. Služenje nije samo usmjereno na vjernike, bar ne u onim čisto ljudskim stvarima što ih zahtijeva ljubav prema čovjeku i njegovu cjelovitu razvoju. Posebna opcija Crkve u njezinu djelovanju jest zauzimanje za ljudske slobode i prava, što proizlazi iz činjenice da je ona „znak i čuvar transcendentnosti ljudske osobe” (GS 76). Na toj crti je i „temeljna opcija za siromašne”. Prema tome Crkva se ne smije nikad odreći svoga dijakonalnog položaja u društvu, štoviše, ona ga mora neprestano istraživati u društvenoj složenosti pluralističkog sistema i nastojati ga učiniti djelotvornijim. Mora podupirati sve one tendencije koje idu u smjeru promocije čovjeka.

⁹ GREINACHER, nav. dj., str. 79.

Što se tiče socijalističkog društva, ili nekog drugog svjetonazorski različitog, u kojem se još nije do kraja afirmirao duh pluralizma, Crkva također na temelju istih svojih temeljnih načela mora postati dijakonalno djelotvorna.¹⁰ Ne radi se samo o moralnoj zauzetosti za čovjeka, niti samo o kritici društva s moralnog stajališta, već i o sudjelovanju u stvarnoj djelatnosti na korist ljudi. Pobuda na dobrotvornost, na bratsku ljubav, koja je prvi plod vjere, mora imati svoje mjesto u svakom društvu. Crkva se toga ne smije odreći ni za volju kompromisa i mira. Socijalizam u svojoj ideologiji iskazuje pretenzije da na integralan način „oslobodi” čovjeka, pa zato cjelokupnu socijalnu djelatnost područstvoljuje ili, u većini konkretnih oblika socijalizma (socijalističke prakse), podržavljuje. Doživljava sve druge koji bi, bilo kao pojedinci bilo kao udruženi, pokazivali neke inicijative oko socijalne skrbi i sl. kao konkurente. Zbog toga se i u nas kroz sve ovo poratno vrijeme isticalo borbeno protivljenje svakoj karitativnoj djelatnosti Crkve i ljudi koji bi to činili iz pobude svoje vjere i kršćanske ljubavi. Znalo se iznositi razloge ovako stilizirane: „Crkva se ubacuje gdje smo *mi* zakazali.” Crkvenu zajednicu se automatski na taj način držalo izvan svake društvene funkcije i osporavalo se da bi pobuda vjere za funkciju društva mogla biti od koristi. Danas su, možemo reći, te stvari već velikim dijelom prevladane iako još ima dosta sredina gdje se ostaje na starim obrascima odbojnosti prema svakoj socijalnoj akciji koja ne dolazi iz „socijalističke pobude”.

I u našem društvu te se stvari sada još imaju riješiti. Komisija IVS za vjerska pitanja početkom ove godine bila je pokrenula inicijativa da se karitativna (socijalna) djelatnost vjerskih zajednica integrira ili bar prizna u društvu.¹¹ Nadajmo se da će se to urediti.

No, tu je više riječ o institucionalnoj dijakoniji, socijalnoj asistenciji, onom što čine ustanove „caritasa”. Ipak, valja naglasiti vrijednost spontane dijakonije koja mora proizlaziti iz angažirane vjere svakog pojedinog kršćanina. Ta spontanost se mora očitovati u neposrednim odnosima unutar kršćanske zajednice i preko liturgijskog skupa kao središta života, te interakcijske funkcije kršćanske zajednice u društvu. Sabiranja u dobrotvorne svrhe u našim su prilikama još uvijek nešto najkonkretnije i svakom na dohvat. U vezi sa spontanošću treba spomenuti i pojam samoorganiziranja u dobrotvorne svrhe. Vjernici se mogu i bez institucija samoorganizirati iz pobuda svoje vjere za neko izravno dobro djelo, bilo da je to u pojedinom slučaju ili trajno. Na taj su način nekada i nastajala tolika vjernička udruženja, pa i redovničke zajednice.¹²

No spremnost za dijakoniju, kako primjećuje N. Greinacher, „ne smije se sastojati u tom da se služba prema braći delegira na neku grupu u zajednici, kako se često dešava u pojedinim našim župama”.¹³ Koliko god su važne i prikladne, uvijekbane i spremne grupe aktivista ipak svaki član kršćanske zajednice mora biti svjestan svoje odgovornosti prema braći u potrebi. Liturgijski skup zato mora ostati i još više postati nadahnuće i mjesto iz kojeg se širi dobrotvornost kao neposredno

¹⁰ Usp. B. Z. ŠAGI, *Kršćanski laik u socijalističkom društvu*, Zagreb, KS, 1986, osobito str. 66s.

¹¹ Usp. *Delegatski vjesnik* br. 410/18. I. 1988, str. 23.

¹² Usp. CIC, kan. 298, 299.

¹³ GREINACHER, nav. dj., str. 83.

primljen zadatak. Iz liturgijske službe zajednica spontano mora prijeći u dijakoniju i djelotvorno svjedočenje.

DIJAKONALNA STRUKTURA ŽUPNE ZAJEDNICE

U našim prilikama nije osobito razvijena dijakonija koju bi izvršavale posebne grupe ili ustanove. Istina, imamo u zadnjih petnaest godina i ustanove Karitasa te pokušaja da se ta djelatnost i na institucionalan način razvija, ali još uvijek župa ostaje jedina neposredna zajednica preko koje Crkva i u tom smislu najjače djeluje u društvu. No mora se ipak priznati da nam župna svijest u dijakonalnom smislu nije dovoljno razvijena. Po mom mišljenju i uvidu što sam ga stekao kroz dugi niz godina u župničkoj službi to je ponajviše zato što nam župne zajednice nisu organizirane kao zajednice osoba. One su uglavnom servisne ustanove. U našem sadašnjem župnom pastoralu prevladava služba sakramenata. Nijedna pak od tri osnovne službe kršćanske zajednice ne može biti stvarno djelotvorna sama za sebe – ako nisu upravo sve tri u međusobnom prožimanju. Jedna se iz druge dvije napaja „energijom” i potvrđuje kao nešto vrijedno za život. Vjera se ne može odijeliti od prakse (života po vjeri).

Zbog svega toga, upravo kad je riječ o dijakoniji više nego kad je npr. riječ o liturgiji/sakramentima, moramo posvetiti više pažnje župnoj strukturi. Ta struktura mora postati služiteljska u svim svojim sastavnim elementima. Župna zajednica predstavlja jedan sistem unutar pluralizma sistema u društvu. Mora se zato funkcionalno organizirati. Radi kratkoće vremena navest ću samo u vidu natuknica tri modela organizacije župne zajednice:

a) *tradicionalni* koji polazi od kršćanske većine (kršćanskog naroda), od pretpostavke da postoji homogena kršćanska sredina. Župa u toj homogenoj sredini, koja je u biti zatvoren sistem, funkcionira kao ustanova za zadovoljenje vjerskih potreba. Pastoral je zato pretežno sakramentalističan – servis, struktura piramidalna, princip djelovanja autoritaran. Autoritarnost je karakteristična za zatvoren sistem (društvo).

b) *model aktivne jezgre* – polazi se od liturgijske zajednice kao aktivne jezgre. Nastoji se tu jezgru što bolje organizirati da djeluje prema segmentima cijele zajednice, prema periferiji (rubovima). Pastoral postaje kategorijalan, usmjeren prema kategorijama vjernika u bazi (obitelji, mladež, djeca, stari, bolesni itd.). Organizacija jezgre je bujna (suradnici, vijeća, sekcije, radne grupe itd.). Socijalna dimenzija pastoralna je jako naglašena. Tu je dijakonija kao stvarna služba braći nekako i unutrašnje dinamično sredstvo za doživljaj zajedništva. Jezgra se na taj način potvrđuje kao zajednica. Princip djelovanja je s jakom tendencijom demokratičnosti iako još uvijek sve najviše ovisi o strukturi ličnosti, župnika.

c) *model aktivne baze* – vodeća jezgra potiče, animira i koordinira samoorganiziranje vjernika – „bazične zajednice” – princip djelovanja je demokratičan.

Treba reći da nigdje ne postoji sasvim čist jedan od ovih modela, oni se najčešće u praksi prožimaju. U nas je najnaglašenija tendencija prijelaza iz tradicionalnog modela prema modelu aktivne jezgre, dok je npr. u Latinskoj Americi naglašen model aktivne baze. Čini se da je za aktivizaciju baze uvijek potrebna aktivna jezgra.

Mislim da je u našim prilikama osobito važna baš *aktivna jezgra*. No u organizaciji te jezgre mora se, što je moguće više, gajiti demokratičnost. Autoritarnost bi trebalo svakako prevladati. Autoritarnost se može još dugo zadržati radi toga što još nemamo stvaran način kako se formiraju vijeća i druga suradnička tijela, da ne bi ona bila isključivo po izboru samog župnika.¹⁴

NOSIOCI DIJAKONIJE U ŽUPI

Po sebi je jasno da cijela zajednica mora biti nosilac dijakonije. No kad se dijakonija uzme kao artikulirana djelatnost, onda je potrebno da se neke osobe pojave i kao animatori i kao izvršioци. Organizacija te djelatnosti počinje od same strukture, strukturnog modela, o čemu je već bilo riječi. Svako župno suradničko tijelo, bilo zbor suradnika, bilo pastoralno ili ekonomsko vijeće, treba imati također stanovitu ulogu i u caritasu, odnosno u služenju braći, u socijalnoj djelatnosti. Sve se to mora učiniti prema mjesnim okolnostima. Karitativne grupe sastavljene od dobrovoljaca osobito mogu biti prodorne. Budući da svugdje ne mogu doprijeti socijalne institucije, ni crkveni institucionalni karitas, potrebno je gajiti spontana organiziranja pojedinih akcija. Svaka župa morala bi imati i određen oblik organizirane pomoći siromašnim, velikim obiteljima, onima koji su pogođeni raznim nesrećama itd.

KAO ZAKLJUČAK

Nakon svega ovog razmišljanja i analiziranja dijakonije u kršćanskoj zajednici i dijakonalne prisutnosti kršćanske zajednice u društvu, kao zaključak nabrojiti ću ono što se u ovom trenutku predstavlja kao imperativ za naš pastoral. Nabrojiti ću samo najopćenitije. Dijakoniju ne bismo smjeli suziti samo na socijalnu asistenciju – caritas. Ona mora prožimati svu, kako rekosmo, prisutnost Crkve u našem društvu. Makar postoje poteškoće uključivanja u konkretni naš društveni sistem ipak mora se tražiti put da ispunimo svoju ljudsku i kršćansku dužnost. Svaki kršćanin mora djelovati na svom sektoru i u svom životnom krugu kao Kristov učenik koji po primjeru svoga Učitelja služi braći. Evo tih imperativa:

– Preorijentirati naše istraživanje društvenog položaja crkvene zajednice prema općem otvaranju. „Shvatiti da budeš shvaćen.”

– Odgoj za dijalog, uzajamnost u pluralizmu interesa, odgoj za neposredno djelovanje iz ljubavi.

– Dati prednost spontanosti u akciji i samoorganiziranosti vjernika. Liturgija može u tome odigrati prvorazrednu ulogu. Mnogo se toga već i događa.

---

¹⁴ Što se tiče župnih pastoralnih vijeća, postoje već iskustva i pokušaji, ali bi ih trebalo sabrati, analizirati, ocijeniti da bi se moglo doći do perspektivnijeg institucionalnog oblika. Eksperimentalnih statuta ima, ali sve još uvijek previše ovisi o volji i izboru samog župnika. Za sada je vijeće pretežno takvo kakvo želi župnik, pa zato i nastaju problemi kod promjene župnika.

– Odgoj za aktivnu moralno-kritičku, pa i političku prisutnost kršćana – osoba na vlastitu odgovornost po kršćanskoj savjesti, u rješavanju socijalnih pitanja u društvu putem javnih angažmana zajedno s drugim građanima.

– Uključivati se u inicijative i pokrete za mir, ljudska prava, siromašne itd.

– Bolje iskoristiti u sadašnjim prilikama okvir župe, samostana i sl. za organizirani karitas i socijalne dopune u onim potrebama u kojima društvene ustanove ne mogu ili ne čine dovoljno ili ne mogu naći zadovoljavajuće rješenje.

– Biti povezan i aktivan, koliko je to najviše moguće, i u društvenim socijalnim akcijama.